19/09/2020

Св. Климент папа Римски и св. Потит Сердикийски като покровители на Рим и София

Обединени в благодатта на раннохристиянските мъченици

Кирило-Методиевата традиция, основана на почитта към светите мощи, и църковната дипломация

Делото на Христовите мъченици и свидетели на вярата, и по-специално св. Климент папа Римски, определя характера на църковно-дипломатическата мисия на Светите братя. Това дело трябва да се разглежда както през призмата на религиозната и литургична дейност, така и като църковно-дипломатическа активност. Оказва се, че тази тяхна мисия доказва духовно-просветната и дипломатическата дейност не само в Рим и Моравия, по повод провеждането на църковната политика на Изтока, но се свързва и с поредица от богослужебни последования, които се използват в този дипломатически процес, като най-съществени от тях могат да се определят: пренасянето на мощите на св. Климент папа Римски в Рим; богослуженията, извършвани по време и след освещаването на славянските книги; Литургията, извършвана в Рим и Моравия. Сложната църковна и политическа ситуация в периода на мисията на светите братя Кирил и Методий определя църковно-дипломатическите особености на мисията, отслужването на Литургията и богослужебните особености по време на мисията, междуцърковните свидетелства за служението, църковните, политическите, дипломатическите,

литургичните проблеми и аспектите, свързани с тях.

Историята свидетелства, че около 860 г. св. Методий заедно с брат си Кирил посещава Херсонес (днешен Крим), натоварен с т.нар. Хазарска мисия. Макар да не успяват да победят в диспута с евреи и мюсюлмани, те покръстват около 200 души, намират по чуден начин мощите на свети Климент папа Римски (първи епископ на Сердика (днешна София) и четвърти папа на Рим), и ги връщат в Рим. През декември 867 г. римският папа Адриан II посреща тържествено двамата братя и техни ученици, връщащи в Рим апостолския мъж Климент. Мощите му, открити от св. Кирил и св. Методий по благодатен, но и църковно-дипломатически начин, осигуряват освещаването на славянската азбука в Рим и гарантират успеха на мисията. Папа Адриан II освещава славянските книги, в римските базилики се провеждат тържествени служби на славянски език, учениците са ръкоположени, а в 868 г. най-изтъкнатите последователи на Кирил и Методий, вероятно Климент, Наум, Ангеларий и Горазд, са въздигнати в духовен сан лично от висшия клир на Римската църква. През 869 г. Методий е ръкоположен от папа Адриан II за архиепископ на Панония и Моравия и остава с тази длъжност до смъртта си. През февруари на същата 869 г. св. Константин-Кирил Философ умира в Рим, и св. Методий напуска града, като се отправя към своята катедра в Панония и Моравия. За съжаление, що се отнася до мощите на св. Методий, поради диспута за мястото на гроба му, няма достатъчно автентични сведения.

Документите относно даряването на мощите на св. Климент на Римската църква свидетелстват, че новоизбраният папа Адриан II посреща тържествено византийските мисионери Константин-Кирил и Методий: „Самият папа Адриан излезе да го посрещне с всички граждани, със свещи в ръце…“ (Пространно Житие на Кирил, гл. XVII). Според „Житието на св. Климент Охридски“ папата „повече не можел да чака, но като взел със себе си всичките свещеници и намиращите се там архиереи, излязъл да посрещне светците, като, според обичая, пред него бил носен знакът на кръста…“ (Жития на св. Климент Охридски. Кратко житие от Теофилакт Охридски, част III). Разбира се, голямо значение за тържествената атмосфера на посрещането има фактът, че братята носят със себе си мощите на св. Климент Римски, които Константин е извадил от морските води на Херсон по време на своята Хазарска мисия. Пространните жития на светите братя обаче подчертават повече друг момент от пребиваването на Кирило-методиевата мисия в Рим – освещаването на славянските книги и ръкополагането на учениците за свещеници. Официалното одобрение на папата за славянското богослужение и за славянските преводи на книгите е от изключително

значение за бъдещето на църковно-дипломатическите отношения, което носи своите плодове и досега. Свидетелствата на гръцките извори от житията на св. Климент Охридски доказват това (I: 9. Срв. Fontes Graeci Historiae Bulgaricae. Гръцки извори за българската история. (ГИБИ) Т. IX): „Папа Адриан II решил да приеме с почести моравските мисионери, да освети славянските книги, които те носели със себе си, и да им даде благословията си.... Адриан II сам излязъл да посрещне Константин и Методий. Атмосферата на тържественост се допълвала от събралото се множество граждани и „целия клир, със свещи и кандила, благоуханни и благовонни“. Като главна причина за това уникално посрещане повечето извори сочат мощите на св. Климент Римски. Известна е огромната почит, която в Рим отдавали на светеца, загинал мъченически за християнската вяра. Този факт по-късно станал основният аргумент на Римската църква, когато канонизирала Константин-Кирил и Методий за светци, и историята на мощите била включена в жития и хроники“ (Срв. Fontes Graeci Historiae Bulgaricae, I: 9). Светите братя са канонизирани за „светци на Вселенската църква“ от Католическата църква на 5 юли 1879 г. от папа Лъв XIII, който една година по-късно на 30 септември 1880 година публикува енцикликата „Grande Munus“. В Католическата църква паметта на двамата братя се празнува на 5 юли, а в Православната църква се празнува на 11 май. Папа Йоан Павел II ги обявява за съпокровители (заедно със св. Бенедикт Нурсийски) на Европа на 30 декември 1980 г. с апостолическото послание „Egregiae Virtutis“.

Литургични характеристики на почитането на мощите

Формирането на литургичен ред при почитането на мощите предполага специални богослужебни особености при полагане на мощите в специални сгради (т.нар. мартириуми), построени в памет на определен светец; ежегодно почитане на паметта с извършване на Литургия и Евхаристия в деня на смъртта на светеца (свързано с неговото духовно раждане – dies natalis); помещаване на мощите (техните частици) в специални кутии (мощехранителници, реликварии), които вярващите носели със себе си. От там идва традицията по особено тържествен начин почитането на мощите да става с тяхното пренасяне и полагане (поставяне за поклонение). Това било свързано и с практиката на т.нар. спонтанна канонизация, която народът извършвал след смъртта на светец или след проява на чудеса, свързани с тялото му, още преди официално да е канонизиран от Църквата. Въпреки различните практики за и против отделянето на мощите от тяхното ложе и пренасянето им, се утвърждава една общоприета практика с указ на император Лъв Велики, управлявал от 457 до 474 г., като пренасянето на

мощите в свещени сгради или храмове се е позволявало със съгласието на епископа на местната Църква. Въпреки противодействията преди този период, пренасянето на мощите се е утвърдило в живота на Църквата и става част и от литургичните последования и църковния календар. Стимул за това става живото усещане на присъствието на светията в църковната общност, притежаваща мощите му. Св. Григорий Нисийски пише, че „онези, които държат мощите, вземат в обятията си живото тяло на светеца, изпълнено със сила; те усещат неговото присъствие с всичките си сетива и чрез сълзите, пролети с почит и любов, се обръщат към него с молитва за застъпничество така, все едно той се намира пред тях“ (PG 46, 740B). Затова притежанието на мощи на светец се възприема като получаване на застъпничество, изпратено от Бога на съответната общност. Пренасяйки мощите на светията в своя храм (или град), общността се сдобива с патрон и покровител. Пренасянето на мощите придобива особена значимост поради разпространения обичай да се строят храмове върху мощите на светци – традиция на древните християни, които са извършвали Евхаристията в катакомбите върху телата на мъчениците от раннохристиянската епоха, още от времето на гоненията. Свидетелства за това са упоменати в решенията на Петия Картагенски събор и Шестия Вселенски събор. Тоест мощите се разглеждат като необходимо и задължително условие за служене на Литургията. Те се полагат в св. Престол (в определено място на Трапеза) или се вшиват в антиминса.

Особена важност има фактът, че почитането на мощите е свързано с присъщия им дар на чудотворството, така, както се е случило по време на пренасянето на мощите на св. Климент в Рим от светите братя Кирил и Методий. Това се обяснява с благодатта, която извира от мощите на светците. Мощите на светците могат да представляват както цели тела, така и само части или частици от телата. Обичаят да се разделят мощите на светците на части, които след това да се полагат в различни храмове, се е утвърдил около IV век. Богословското осмисляне на почитането на мощите се основава върху разбирането на творението, като дар от Бога, в което изначално се съдържа благата воля на Твореца, замисълът Божий за спасението на света и неговото преобразяване в идващото Царство Небесно. Мощите на светците представляват частици от това преобразено творение, изпълнено с божествена благодат. Св. Амвросий Медиолански в словото за свети Назарий и Целзий нарича мощите „семена на вечността”. Съответно почитането на мощите се разбира като почитане на онези, които в своя духовен подвиг са осъществили замисъла на Твореца за света. Блажени Йероним в посланието към Рипарий за Вигиланций пише следното: „Не

почитаме, не се покланяме, не служим на твар по-голяма от Твореца, почитаме мощите на мъчениците, за да се поклоним на Онзи, в името на Когото те са понесли страдания”. Това съждение на блаж. Йероним за мощите напълно съответства на известната позиция на св. Василий Велики за почитането на иконите: „Честта, отдавана на образа, възхожда към първообраза” (PG 32, 149C). Въпросът за почитането на мощите е разработен особено ясно и от св. Йоан Дамаскин, а именно – че Божията благодат присъства в светците „по благодат и действие (енергия)” (гр. αλλά χάριτι και ενεργεία – PG 94, 1249CD).

Дарението и пренасянето на мощите на св. Климент папа Римски и св. мъченик Потит Сердикийски

Обединени в благодатта, изливаща се от мощите на раннохристиянските мъченици св. Климент папа Римски и св. Потит Сердикийски като покровители на Рим и София, ние станахме свидетели на истинското християнско единение на основата на три важни принципа в междуцърковната дипломация, които папа Франциск по време на посещението си в България определи: единение и общение в кръвта, единение и общение в светците и мъчениците, единение и общение в мисията сред народа.

На основание на този призив, при даряването на светите мощи на св. Климент папа Римски и св. Потит Сердикийски от името на папа Франциск на патриарх Неофит в Софийската митрополия, Апостолическият нунций в България Н. В. Пр. монс. Анселмо Г. Пекорари подчертава: „...Светият отец Франциск говори за това, което обединява Православната църква на България с Римската църква, въпреки липсата на пълно общение и различия в традицията. Той се позова на защитата на християнските корени на Европа, защитата на вярата, особено при по-младите поколения, и защитата на християните, които търпят преследване в собствените си страни... Св. Климент и св. Потит дадоха живота си в мъченическа смърт за своята вяра, те са за нас пример и стимул да защитаваме вярата, получена от апостолите в нашите земи, при необходимост и с жертвата на живота си. Те ни канят да разпространяваме този пример не само в Европа, но и навсякъде по света, като се подчиняваме на заповедта на Иисус към апостолите да отидат и да благовестят Евангелието „до края на света“. Папа Франциск, приветствайки Ваше Светейшество и членовете на Светия Синод, искаше да припомни, че и двете ни Църкви имат чада, изпитали мъченическа смърт заради вярата си. Те са преминали през тръните на изпитанието, за да разпространят

благоуханието на Евангелието... Вярвам, че тези свидетели на Възкресението, братя и сестри от различни конфесии, обединени на Небето чрез божествена милост, сега гледат на нас като на семена, засадени на земята, за да дадат плод... Мисия и общение: две думи, винаги съпътствали живота на двамата светии, които могат да осветят пътя ни към израстване в братолюбието. Икуменизмът на мисията. Техният смел апостолат остава за всички образец на евангелизация... Тези мощи ще бъдат почитани в древния храм „Света София“ в София, ще напомнят на всички, които ще отидат да ги почитат, ангажимента да защитават и разпространяват вярата дори в трудност и мъченичество, ако е необходимо; за да се предава вярата на по-младите поколения с пример за служене на бедните, които са определени от Иисус като „възлюбени в Царството Божие“ (Из: Слово на Апостоличесикя нунции Н. В.Пр. Анселмо Пекорари в Софийската митрополия на 27.02.2020 г.).

Трябва да напомним, че идеята за получаване на такива мощи бе свързана с желанието, отправено от Негово Светейшество Неофит, като Митрополит на София, много преди посещението на папа Франциск в София, и решението за даряването на мощите от страна на папа Франциск беше съпроводено с един дълъг процес на църковна дипломация, свързан с неуморен труд за тяхното откриване и пренасяне от Италия в София, както и с много подробности относно процеса на даряването и тяхното съхранение. След повече от две години беше реализиран този църковно-дипломатически проект, и след посещението на папа Франциск в България се осъществи тази тържествена церемония за предаване на мощите между Н. В. Пр. монс. Анселмо Г. Пекорари, Апостолски нунций в България, и Н. Св. Неофит Митрополит Софийски и Патриарх Български. Апостолическият нунций дари мощите, предаде документите, сертификатите и официалните писма, свързани с даряването на мощите и целия процес на тяхното пренасяне в България.

На 27 февруари 2020 голяма благодат слезе върху България. В Патриаршеския дом в Софийската света Митрополия, Негово Светейшество Българският патриарх и Софийски митрополит Неофит прие дара на папа Франциск – светите мощи на св. мъченик и папа Климент Римски и св. мъченик Потит. Приемната зала на патриаршеския дом беше изпълнена със свещенослужители и гости от страна на Православната и Католическата църква като едно семейство, обединено в жертвата на светите мъченици и свидетели Христови.

В своя отговор по повод приемането на мощите в Софийската митрополия Негово Светейшество патриарх Неофит, основавайки се на историческите

събития и съвременните отношения между Българската православна църква и Светия Престол, подчертава: „За Нас е голяма чест и духовна радост да посрещнем дарените от Негово Светейшество Папа Франциск мощи на древнопросиялите Сердикийски светци и мъченици – св. Климент папа Римски и св. Потит мъченик, което той прави като братски жест към Българската православна църква след неговото посещение през май 2019 г. в България. Наистина историята свидетелства за уникалния живот и дело на тези велики раннохристиянски мъже и свидетели на Христовата вяра, които са започнали своя земен път в древния град Сердика, един от първите градове на свободно изповядване на вярата в Христа (след Галериевия едикт на толерантността от 311 г.), обединителен център на древните Христови църкви по време на Сердикийския събор от 343 година, пазител на Православието и вероопределенията на Църквата, и люлка на раннохристиянските светци и мъченици. Свидетелството на светиите и мъчениците, какъвто пример е животът и делото на първия Сердикийски мъченик Потит, чието тяло се намира в Трикарико в Италия и чиято частица от мощите е сега в София, е свидетелство за истинската вяра в Иисус Христос, която ние, наследниците на тази многовековна история, сме достойни да носим. Голяма благодат е за нашата Българска православна църква, като пазителка и продължителка на делото на светите братя Кирил и Методий и техните свети ученици, да получим и частица от светите мощи на всепочитания Климент папа Римски, основател на Сердикийската църква и неин първи епископ, които са духовен мост между Българската църква и Римската църква, и чието голямо духовно и благодатно действие вече векове наред съгрява сърцата на българския и италианския народи. Пред тази свята памет, съчетана с празненствата, посветени на Светите братя Кирил и Методий, всяка година българска църковна делегация се покланя в древния храм „Сан Клементе“ в Рим, като по този начин засвидетелства и своята благодарност пред Римския епископ... Древната и съвременната история на Българската православна църква пази и съхранява паметта и на други светци по българските земи и извън тях – св. Дасий Доростолски, както и всепочитания в целия свят св. Георги Победоносец, чиито свети мощи имахме радостта да получим от Папа Йоан Павел Втори (през 2002 година) и от Папа Бенедикт Шестнадесети (2006 година). Свидетелство на вярата на светиите и мъчениците Христови е ясно доказателство за нашите добри отношения, които пребъдват и ще продължават в мир, разбирателство и взаимно уважение. За вечно преклонение пред мощите на св. Климент папа Римски и св. мъченик Потит ще бъде приготвено място, където те да бъдат положени в раннохристиянската базилика „Света София“ в престолния ни град.

Радваме се на този безценен за нас, християните в България и извън нейните предели, дар. Преподавайки своите сърдечни поздрави към Негово Светейшество папа Франциск, оставаме в молитвен спомен от това важно събитие. Изказваме и благодарност към Ваше Високопреосвещенство за съдействието при издирването и предоставянето на светите мощи на Богодаруваната ни Софийска епархия, както и за цялата организация при тяхното донасяне в България“ (Из: Слово на Негово Светейшество патриарх Неофит в Софийската митрополия на 27.02. 2020 г.).

Светите мощи бяха донесени в реликварии – мощехранителници и поставени върху свети покровци – богослужебни покривки, които се използват за Евхаристията, свързани с древната традиция, и символизиращи единението на християните в името на Христовата жертва и мъченическата жертва на Неговите изповедници.

Кулминацията на събитията е свързано с честването на деня на столицата и паметта на древните мъченици Св. София и нейните три дъщери Вяра, Надежда и Любов, което се проведе на 16 и 17 септември 2020 г. с тържествено пренасяне на мощите от Софийската митрополия до древния храм „Света София“ в София. С тържествен ход светините бяха изнесени от Софийската митрополия и под звуците на камбанния звън на митрополитската катедрала „Св. Неделя“ потеглиха по централните софийски улици. В литийното шествие участваха детски духов оркестър, последван от църковни певци, от духовници с икони на св. Климент и св. Потит, а след тях – десетки свещеници от осемте духовни околии на Софийска епархия, както и представители на столични храмове. Шествието беше предвождано от викария на Софийския митрополит Белоградчишки епископ Поликарп, който предвождаше благочестивия народ заедно с г-н Богдан Паташев, извънреден и пълномощен посланик на Република България във Ватикана. Тържествената лития премина край Руската църква „Св. Николай“, която го приветства с камбанен звън, и продължи към патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“.

Уникално по своя характер беше последованието на Вечернята и Петохлебието, свързано с празника и в чест на пренасянето на мощите – със словото на Българския патриарх Неофит, представено от епископ Поликарп и на монс. Христо Пройков, председател на Епископската конференция на Католическата църква в България, който представи посланието на папа Франциск и на Апостолическия нунций монс. Пекорари по повод празника.

На св. Литургия Негово Светейшество патриарх Неофит благослови всички

присъстващи духовници, гостите, президента на Република България г-н Румен Радев, кмета на София г-жа Фандъкова, извънредния и пълномощен посланик на Република България във Ватикана г-н Богдан Паташев, дипломати, както и всички присъстващи на богослужението.

Участващите духовници от Софийска епархия бяха архим. Василий, протосингел на Софийска митрополия, ставр. ик. Ангел Ангелов – предстоятел на храма, предстоятели на столични храмове и софийски свещенослужители и дякони. Сред служещите духовници бяха представителите на Руската православна църква у нас – архим. Васиан и на Румънската патриаршия – ставр. ик. Нелуц Опря. Молитвено участие взе епископ Тихон Тивериополски.

Гости на празника бяха още Н. В. Пр. монс. Христо Пройков – председател на Епископската конференция на Католическата църква в България; монс. Джузепе Комисо, шерже д`афер на Нунциатурата; монс. Румен Станев – помощен епископ на Софийско-Пловдивска епархия; монс. Страхил Каваленов – апостолически администратор на Никополска епархия; архим. Благовест Вангелов, викарий на Епархията „Св. Йоан XXIII“; свещ. Ярослав Бабек, енорийски в конкатедралата „Се. Йосиф“; свещ. Петко Вълов, енорийски на Епархията „Св. Йоан XXIII“; доц. д-р дякон Иван Иванов, преподавател в Богословския факултет на СУ и референт на Нунциатурата, както и монахини от ордена „Майка Тереза“.

Духовният празник беше допълнен с богословската проповед на иконом Ангел Ангелов, който разясни богословския смисъл на събитието, подвига на светите мъченици, както и прославата, която Църквата им отдава.

Този благословен празник за България, българския народ и цялата Църква, завърши с многолетие и благословението на Светейшия български патриарх Неофит в края на св. Литургия, а старинният храм „Света София“ ще бъде новият дом за мощите на раннохристиянските сердикийски мъченици, които ще останат да свидетелстват за вярата Христова и ще посрещат своите поклонници.

Така делото на Светите братя Кирил и Методий и на Христовите мъченици св. Климент папа Римски и св. Потит Сердикийски се утвърди в нас и ще пребъде во веки, за слава на Светата и Единосъщна Троица.

pravoslavie.bg